

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه پیام نور

مرکز خرم آباد

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته الهیات و معارف اسلامی

گرایش: فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان

اعتبار فقهی و حقوقی اسناد الکترونیکی

دانشجو:

طاهره دارائی

استاد راهنما:

دکتر حمید فلاح نژاد

استاد مشاور:

دکتر سهام مخلص

شهریور ۱۴۰۳

ب

تاریخ: ۱۴۰۳ / ۱ / ۱
شماره: ۷۱ / ۲۷ / ۱۱۰۰



مرکز خرم آباد

صور تجلسه دفاع از پایان نامه دوره کارشناسی ارشد

خانم: طاهره دارائی به شماره دانشجویی ۴۰۱۸۲۳۳۰۸ رشته الهیات و معارف اسلامی گرایش فقه و مبانی حقوق با عنوان « اعتبار فقهی و حقوقی اسناد الکترونیکی »
جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد دانشجو با حضور هیات داوران در مورخ ۱۴۰۳/۰۷/۰۱ ساعت ۱۰:۰۰ در محل مرکز خرم آباد برگزار و پس از ارزیابی توسط هیات داوران، نمره پایان نامه مذکور به شرح زیر تعیین شد:

درجه	نمره دفاع (از بیست)	به عدد
خیلی خوب	۱۸	به حروف
	جسده	

امضا	محل خدمت	مرتبه دانشگاهی	نام و نام خانوادگی	هیات داوران
	دانشگاه پیام نور	استاد	دکتر حمید فلاح نژاد	استاد راهنما
	دانشگاه پیام نور	استاد	دکتر سهام مخلص	استاد مشاور / راهنمای همکار
	دانشگاه پیام نور	استاد	دکتر سید جلال موسوی نسب	استاد داور
	دانشگاه پیام نور	---	زهرا حسینی نژاد میر	نماینده تحصیلات تکمیلی

نمره دانشجو بر اساس بخشنامه ها و دستورالعمل های مربوط و در جلسه دفاع در تاریخ ۱۴۰۳/۰۷/۰۱ نهایی شده است.

مهر و امضای رئیس مرکز خرم آباد



مهر و امضای رئیس مرکز/واحد حداقل در یک نسخه جهت امور فارغ التحصیلی و بارگذاری در گزارش ۱۷۰۰ سامانه گلستان الزامی است.

تعهدنامه اصالت پایان نامه

اینجانب **طاهره دارائی** دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته تخصصی در رشته الهیات و معارف اسلامی که در تاریخ ۱۴۰۳/۰۷/۰۱ از رساله / پایان نامه خود تحت عنوان: **اعتبار فقهی و حقوقی اسناد الکترونیکی با کسب نمره ۱۸ دفاع نموده ام، بدینوسیله متعهد می شوم.**

(۱) این رساله/ پایان نامه حاصل تحقیق و پروژه انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده ام.

(۲) این رساله/ پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

(۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ مقاله، کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه / رساله را داشته باشم، با ذکر نام استادان راهنما و مشاور و درج نام دانشگاه پیام نور اقدام خواهم کرد.

(۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب حقوقی ناشی از آن را می پذیرم و همچنین دانشگاه پیام نور مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار کند و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: طاهره دارائی



تاریخ و امضاء ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

تقدیم به :

تقدیم به خانواده عزیزم

سپاسگزاری:

با سپاس و تشکر از استادان گرامی حجه الاسلام والمسلمین دکتر

حمید فلاح نژاد و دکتر سهام مخلص

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۳	۱-۱-۱ کلیات
۳	۱-۱-۱-۱ بیان مسأله
۴	۱-۱-۲ اهمیت و ضرورت تحقیق
۴	۱-۱-۳ پیشینه پژوهش
۹	۱-۱-۴ اهداف پژوهش
۹	۱-۱-۵ سوالات تحقیق
۹	۱-۱-۶ فرضیه ها
۱۰	۱-۲ مفاهیم
۱۰	۱-۲-۱ سند
۱۱	۱-۲-۲ اسناد الکترونیکی
۱۳	۱-۲-۳ امضا الکترونیک
۱۶	۱-۲-۴ رمزنگاری
۱۷	۱-۲-۴-۱ عبارتهای مرسوم در رمزنگاری
۱۸	۱-۲-۴-۲ تاریخچه ابتدایی رمزنگاری
۱۹	۱-۲-۴-۳ تاریخچه رمزنگاری مدرن

۲۰ ۱-۲-۴-۴- تفاوت الگوریتم‌های رمزنگاری
۲۱ ۱-۲-۵- داده پیام
۲۱ ۱-۲-۶- مبادله الکترونیک داده ها
۲۲ ۱-۳-۳- بایسته های اسناد الکترونیکی
۲۲ ۱-۳-۱- ویژگیهای اسناد الکترونیکی
۲۴ ۱-۳-۲- اصالت سند الکترونیکی
۲۵ ۱-۳-۳- مدیریت اسناد الکترونیکی
۲۶ ۱-۳-۴- مزایای مدیریت صحیح اسناد الکترونیکی:
۲۷ ۱-۳-۵- چالشهای مدیریت اسناد الکترونیکی
۲۸ ۱-۴- نتیجه گیری
۲۹ فصل سوم: اعتبار فقهی اسناد الکترونیکی
۳۰ مقدمه
۳۱ ۲-۱- ادله اثبات دعوی در فقه و حقوق
۳۱ ۲-۲- اعتبارسنجی اسناد کتبی در فقه
۳۲ ۲-۲-۱- اصل عدم اعتبار سند عادی در فقه
۳۲ ۲-۲-۲- دلایل عدم اعتبار سند کتبی در فقه
۳۳ ۲-۳- دلایل اعتبار سند کتبی در فقه
۳۳ ۲-۳-۱- آیات
۳۴ ۲-۳-۲- روایات
۳۵ ۲-۳-۳- دلیل عقلی

- ۳۵ ۲-۴-۴- سیره مشرعه
- ۳۶ ۲-۴-۵- سیره عقلاء
- ۳۸ ۲-۵- سند الکترونیک مصدافی از اسناد مکتوب
- ۳۹ ۲-۶- اسناد امضا شده در حکم اقرار
- ۴۰ ۲-۷- سند و نوشته به عنوان دلیلی غیر مستقل
- ۴۱ ۲-۸- علم قاضی به عنوان یکی از ادله اثبات دعوی در فقه
- ۴۱ ۲-۸-۱- اعتبار علم قاضی در فقه
- ۴۲ ۲-۸-۲- بررسی اولویت علم قاضی نسبت به سایر ادله
- ۴۲ ۲-۹- اعتبارات اسنادی و عقد ضمان
- ۴۴ ۲-۱۰- اعتبارات اسنادی در قالب بیع
- ۴۵ ۲-۱۱- نظر فقها در مورد اعتبارات اسنادی
- ۴۷ ۲-۱۲- اعتبارات اسنادی الکترونیکی و ادله اعتبار آن
- ۴۷ ۲-۱۲-۱- قرآن کریم
- ۴۹ ۲-۱۲-۲- سنت
- ۵۰ ۲-۱۲-۳- بنا عقلا
- ۵۱ ۲-۱۲-۴- اصل اباحه
- ۵۱ ۲-۱۲-۵- قاعده آزادی قراردادها
- ۵۲ ۲-۱۲-۶- قاعده تراضی
- ۵۳ ۲-۱۲-۷- قاعده لزوم
- ۵۴ ۲-۱۲-۸- قاعده صحت

۵۵	۱۳-۲- نتیجه گیری
۵۷	فصل سوم: بررسی اعتبار حقوقی اسناد الکترونیکی
۵۸	مقدمه
۵۹	۱-۳- سند الکترونیکی
۶۲	۲-۳- عناصر سند الکترونیکی
۶۳	۳-۳- کارکردهای اساسی سند و مقایسه آن با سند الکترونیکی
۶۵	۱-۳-۳- قابلیت خوانده شدن
۶۵	۲-۳-۳- قابلیت ارائه
۶۶	۳-۳-۳- قابلیت دوام
۶۶	۴-۳-۳- قابلیت انتساب
۶۷	۵-۳-۳- عدم قابلیت تغییر
۶۷	۶-۳-۳- تفاوت در کارایی و پایداری
۶۹	۷-۳-۳- تفاوت در معیارها معیار نظام یکپارچگی سند الکترونیکی در مقابل معیار "اصل سند"
۷۱	۴-۳- انواع سند الکترونیکی از نظر حقوقی
۷۵	۵-۳- ارزش اثباتی اسناد الکترونیکی
۷۸	۶-۳- قواعد حاکم بر اسناد الکترونیکی
۷۸	۱-۶-۳- اصل برابری (در حکم نوشته بودن) داده پیام
۷۹	۲-۶-۳- اصل به رسمیت شناختن حقوقی داده پیام
۸۰	۳-۶-۳- اصل پذیرش در مراجع قضایی و اداری
۸۱	۴-۶-۳- اصول حاکم بر امضای اسناد الکترونیکی

۸۱ ۳-۶-۵- مقبولیت و قدرت اثباتی اسناد الکترونیکی
۸۴ ۳-۷- اسناد الکترونیکی در تقابل با سایر ادله
۸۶ ۳-۸- نتیجه گیری
۸۷ نتیجه گیری
۹۰ پیشنهادات
۹۱ منابع

فهرست علائم اختصاری

ق.م.ا

سند

الکترونیک

چکیده:

این پژوهش در راستای بررسی اعتبار و ارزش اثباتی اسناد الکترونیکی از منظر فقهی و حقوقی می باشد اسناد الکترونیکی در بستر سیستمهای اطلاعاتی اقتصادی، جغرافیایی، اداری و ارتباطی، محتوای منتشرشده در بستر وب، محتوای دیداری، شنیداری، محتوای نوشتاری، داده نمایی و پایگاههای اطلاعاتی تولید می شود. در ماده ۱۲۵۸ قانون مدنی، اسناد کتبی به عنوان یکی از ادله اثبات دعوا بیان شده است. و متعاقب آن در ماده ۱۲۸۴ در تعریف سند چنین مقرر داشته است: « سند عبارت است از هر نوشته که در مقام دعوا یا دفاع قابل استناد باشد». پرداختن به این موضوع از این نظر دارای اهمیت است که قراردادهای تنظیمی میان افراد در جامعه بخش مهمی از زندگی و کار آنها را به خود اختصاص می دهد. این پژوهش با روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه ای و اینترنتی به بررسی این موضوع پرداخته است. یافته ها حاکی از این است که قانونگذار ایران تعریفی از سند رسمی الکترونیکی نکرده است و جهت تعریف آن باید به تفسیر مقررات سنتی ناظر به اسناد کاغذی مراجعه کرد. با استناد و مراجعه به تعریفی که قانون مدنی از اسناد رسمی کاغذی انجام داده است می توان گفت: در حقوق ایران سند رسمی الکترونیکی سندی است رسمی، که به صورت الکترونیکی تنظیم و ثبت میگردد و دارای مشروعیت و اعتبار کامل می باشد.

کلیدواژه ها: سند، اسناد الکترونیکی، امضای الکترونیکی، داده، پیام.

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

۱-۱- کلیات

۱-۱-۱- بیان مسأله

با رشد و توسعه فناوری، اسناد نیز با نوآوری‌هایی به روابط حقوقی افراد جامعه وارد شده است که یکی از این نوآوریها، اسناد الکترونیکی می باشد. اسناد الکترونیکی در بستر سیستمهای اطلاعاتی اقتصادی، جغرافیایی، اداری و ارتباطی، محتوای منتشرشده در بستر وب، محتوای دیداری، شنیداری، محتوای نوشتاری، داده‌نمایی و پایگاههای اطلاعاتی تولید می شود (کربلا آقایی کامران، غائبی، ۱۳۹۷: ص. ۱۲۰). با وجود تصویب قانون تجارت الکترونیک ایران در سال ۱۳۸۲، متأسفانه تعریف دقیقی از بعضی مفاهیم کاربردی در این موضوع ارائه نشده است (موسوی خطیر، ۱۳۹۹: ص ۱۲۴) این شرایط موجب شده است تا ابهاماتی در وضعیت اسناد قراردادی بین افراد جامعه بوجود آید. و در نتیجه امکان دادرسی عادلانه را با معضلات فراوانی مواجه کند.

در ماده ۱۲۵۸ قانون مدنی، اسناد کتبی به عنوان یکی از ادله اثبات دعوا بیان شده است. و متعاقب آن در ماده ۱۲۸۴ در تعریف سند چنین مقرر داشته است: "سند عبارت است از هر نوشته که در مقام دعوا یا دفاع قابل استناد باشد." (منصور، ۱۳۹۶: ص. ۲۱۶). که البته به لحاظ اعتبار و قدرت اجرایی و تشریفات تنظیم به «سند رسمی» و «سند عادی» دسته بندی میشود (حیاتی، ۱۳۹۳: ص ۲۲۳).

اما از ماده ۱۲۸۴ قانون مدنی چنین دریافت میشود که سند باید صورت مادی و تجسم بیرونی داشته باشد، اما استفاده حداکثری از امکانات الکترونیکی در روابط بین افراد و انعقاد قراردادها به صورت الکترونیکی، دولت‌ها را بر آن داشته است تا از جمله جنبه حقوقی آنها را مورد توجه قرار داده و به وضع قوانین مناسب در این زمینه بپردازد. به لحاظ حقوقی ابهامی که پیش می‌آید اینست که اعتبار و نقش اثباتی اسناد الکترونیک به عنوان شکل نوینی از اسناد موضوع ماده ۱۲۵۸ قانون مدنی، در مقایسه با اسناد مکتوب چگونه است و آیا توان تامین اصالت را دارد یا خیر.

از طرفی در مبحث فقهی این زمینه نیز، استنادپذیری اسناد در دادرسیها، یکی از مباحث اختلافی میان اندیشمندان اسلامی و فقهاست. بسیاری از فقها سند را به تنهایی جزو دلایل محسوب نمیکنند و آن را

صرفاً به عنوان دلیل تکمیلی برای سایر دلایل میدانند. برخی از فقها نیز سند را در صورتی که قصد نگارش تنظیم کنندگان سند احراز شده باشد دارای اعتبار می دانند . پژوهش حاضر به منظور روشن شدن ابهامات حقوقی و فقهی مذکور در موضوع اعتبار اسناد الکترونیک، به بررسی اعتبار و ارزش اثباتی این گونه اسناد خواهد پرداخت تا بسط یا عدم بسط دلایل حجیت اسناد مکتوب بر اسناد الکترونیکی معین شود.

۱-۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق :

از آنجا که قراردادهای تنظیمی میان افراد در جامعه بخش مهمی از زندگی و کار آنها را به خود مشغول می سازد، چگونگی ثبت این قراردادها و اعتبار و ارزش اثباتی اسناد آن، دارای ضرورت و اهمیت فراوانی میباشد. با توجه به رشد و توسعه تکنولوژی، امروزه اسناد الکترونیک به مرور جایگزین اسناد مکتوب و کاغذی می شود که این امر با وجود ابهامات در قوانین رسمی و همچنین استنادهای مختلف فقهی، ضرورت پرداخت به این موضوع را مضاعف کرده است. از این رو بررسی این موضوع برای بهبود وضعیت روابط میان افراد جامعه با یکدیگر و همچنین روابط میان افراد جامعه با دولت ضروری میباشد.

۱-۱-۳- پیشینه پژوهش:

کتاب:

□ شعبانی، جمال الدین (۱۳۹۹)، در کتاب جایگاه ادله الکترونیک در فقه حقوق ایران، به بررسی جایگاه دلیل الکترونیک در فقه و حقوق ایران پرداخته است. به این صورت در این کتاب بحث ادله الکترونیک از منظر فقهی و حقوقی بررسی شده است. یافته های پژوهش نشان می دهد که قوانین ایران دلیل الکترونیک را به رسمیت شناخته اند و آن را جزو ادله اثبات دعوا به شمار آورده اند. مقنن ایران، با الهام از قانون نمونه تجارت الکترونیک آنسیترال، قانون تجارت الکترونیک و ماده ۴۷ آییننامهی استنادپذیری ادلهی الکترونیک مصوب ۱۳۹۳، داده پیام را تنها منحصر به ابزارهای الکترونیک نموده است و هر ابزاری اعم از ابزارهای نوری و سایر ابزارهای ناشی از فناوری اطلاعات همانند پوشه های صوتی و تصویری نیز دلیل الکترونیک به شمار آورده است. همچنین آنچه از آراء فقهای اسلامی اثبات می شود این است که سند

چنانچه به روش مطمئنی حفظ شده و مصون از تغییرات بوده باشد و صادرکننده آن بر پذیرش مندرجات مسلم باشد، چه به صورت اقرار کتبی یا هر نوع ابزار دیگر چنانچه موجب علم قاضی گردد دارای اعتبار و حجت است و قاضی میتواند آن را مستند حکم خویش قرار دهد. بنابراین در فقه کتابت، در مفهوم ثبت به کار رفته و هرگونه ثبت مطمئنی حتی شهادت الکترونیک را شامل می گردد و موردپذیرش می باشد.

□ مظاهری، خادمی کوشا(۱۳۹۷)، در کتاب قراردادهای الکترونیکی از دیدگاه فقه و حقوق، به مباحث معاملات الکترونیکی از نظر فقه اسلامی، ادله اثبات معاملات الکترونیکی و امضای الکترونیکی از منظر فقه و حقوق ایران پرداخته اند. در این پژوهش، قرارداد الکترونیکی به هر نوع قرارداد با استفاده از تجهیزات رایانه‌ای و وسایل مخابراتی از راه دور را که در آن به بهره‌گیری از اوراق کاغذی نیاز نباشد، تعریف شده است. به همین منظور مبحث اعتبار اسناد الکترونیکی هم بخشی از آن را به خود اختصاص داده است.

□ اقدسی قلعه حسن، عسکری(۱۳۹۶)، در کتاب جایگاه اسناد الکترونیک در تقابل با شهادت به عنوان یکی از ادله اثبات، اسناد الکترونیکی را از نظر سطح اطمینان دسته‌بندی کرده و سپس ارزش اثباتی آن‌ها را تبیین کرده اند. در این راستا سند الکترونیک از نظر سطح اطمینان با توجه به سطح ایمنی سیستم اطلاعاتی، امضای الکترونیکی و سابقه به دو نوع سند رسمی الکترونیک و سند عادی الکترونیک تقسیم شده است .

مهیاره شوشتری(۱۳۹۶)، در کتاب اعتبار حقوقی اسناد الکترونیکی؛ معتقد است که آنچه به عنوان اسناد الکترونیکی معتبر از آن نام می بریم در واقع نوعی هویت قانونی است که به وسیله مرجع صلاحیت دار به امضاء الکترونیکی اعطا شده است تا مبادلات اسناد الکترونیکی و داده های تجاری اشخاص مطمئن باشند که انتقال ها ایمن و قابل اثبات و مشروع شوند. فناوری اطلاعات منجر به برقراری ارتباطات بین المللی به وسیله رایانه و در نتیجه وجود آمدن قراردادهای الکترونیک شده است تا از فناوری های مورد استفاده در این زمینه فناوری امضای دیجیتال به عنوان رکن اصلی سند الکترونیکی باشد.

مقالات:

□ حیدری نژاد(۱۳۹۶)، در مقالهای با عنوان « بررسی حقوقی ادله الکترونیکی در نظام کنونی»، نشریه قانون یار؛ شبه ادله و نحوه استناد و پذیرش آن برای اثبات یا رد شکایات خصوصی و جزایی پرداخته

است. در این مقاله عنوان شده که اسناد و مدارک نشأت گرفته از کارکردهای فناوری اطلاعات را باید به صورت الکترونیکی جست و جو کرد. همچنین به عملکرد پلیس با تمرکز بر ماهیت مدارک الکترونیکی، چگونگی بررسی صحنه های جرم حاوی مدارک بالقوه الکترونیکی و... پرداخته شده است. در نهایت وظیفه مدیران را کنترل و آموزش افراد تحت امر در برخورد با مدارک الکترونیکی عنوان شده است.

□ رضایی (۱۳۹۰)، در مقاله «بررسی فقهی اعتبار اسناد الکترونیک»، ماهنامه قانون شماره ۱۷، به واکاوی استنادپذیری اسناد در فقه و ارزش اثباتی اسناد در محاکم پرداخته است. در این پژوهش، ریشه های فقهی اعتبار سند و همچنین اقوال و نظرات مختلف فقها در این باره بررسی شده و جایگاه سند و ارزش اثباتی آن در بین ادله اثبات دعوی در فقه مشخص گردیده تا تسری یا عدم تسری ادله ناظر بر حجیت اسناد کاغذی بر اسناد الکترونیکی تبیین شود.

□ موسوی خطیر (۱۳۹۹)، در مقاله «اعتبار اسناد الکترونیکی در فقه و حقوق موضوعه و تعرض به آن در جریان آیین دادرسی»، ششمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت؛ به بررسی نقش اثباتی اسناد الکترونیک بعنوان شکل جدیدی از اسناد موضوع ماده ۱۲۵۸ قانون مدنی پرداخته است. یافته های این پژوهش نشان میدهد که اگر چه قانون مدنی در تعریف سند به صراحت از لفظ "نوشته" استفاده کرده است، اما مقایسه اسنادستی و اسناد الکترونیک این امر را روشن می سازد که مطابق نظریه معادل های کارکردی، هر آنچه را که بتوان به عنوان کارکرد اسناد سنتی در نظر گرفت، دقیقاً و یا حتی به شکلی بهتر از آن اسناد الکترونیک تامین می نمایند و همانند سایر دلایل از قابلیت استناد برخوردار بوده و طرفین می توانند با ادعای جعل و یا انکار و تردید، به اصالت این اسناد تعرض نمایند.

□ عرباحمدی، مجیدرضا (۱۴۰۱)، در مقاله «تحلیل حقوقی نحوه تحقق کارکرد مکتوب بودن اسناد حمل کاغذی در اسناد حمل الکترونیکی با نگاهی بر فقه»، فصلنامه علمی فقه و مبانی حقوق اسلامی؛ به مطالعه و بررسی نحوه مکتوب بودن اسناد در صورت الکترونیکی شدن آن با تمرکز بر قانون و همچنین فقه پرداخته است. مطالب عنوان شده در این پژوهش نشان می دهد که تجسم خارجی اعمال حقوقی در قالب اسناد مکتوب در فقه موضوعیت ندارد و در قانونگذاری های جدید نیز به سمت اعتبار دادن به اسناد

حمل الکترونیکی همانند اسناد حمل کاغذی تمایل یافته اند. حقوق ایران نیز با شرایطی برای داده پیام ها، برای آنها اثر کارکردی برابری با اسناد کاغذی در نظر گرفته است.

□ محمودی، قهفرخی (۱۳۹۸)، در مقاله «تعرض به اصالت اسناد الکترونیکی»، فصلنامه مطالعات حقوق؛ موضوع آثار حقوقی تعرض به اصالت اسناد الکترونیکی در حقوق ایران را واکاوی کرده است. این موضوع شامل فرآیند قضایی و تحلیل حقوقی آن از مرحله ارائه سند به دادگاه و نحوه استناد به آن در محاکم تا آثار مترتب بر رسیدگی به تعرض به سند می باشد. نتایج حاصل از این پژوهش، نشان می دهد که در نحوه ارائه سند به دادگاه و نیز قواعد حاکم بر استناد به آن در محاکم، انواع و اشکال و قواعدی، اثبات، استخراج و ارائه شده است که عمدتاً، در آثار و ادبیات حقوقی مربوط، سابقه نداشته است شرایط، نحوه و ترتیب، مراحل و آثار رسیدگی به هر یک از اشکال تعرض به سند، در قالبی علمی و نظم یافته، مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته و تحریر شده اند.

□ نجاران، نصیری (۱۳۹۸)، در مقاله «بررسی احراز اصالت در اسناد الکترونیکی»، دومین کنفرانس بین المللی پژوهشهای دینی، علوم اسلامی، فقه و حقوق در ایران و جهان اسلام؛ با توجه به مفاهیم و کارکردهای نوینی پیش روی نظام های حقوقی، به مفهوم سند الکترونیکی و احراز اصالت آن پرداخته شده است. یافته های این پژوهش نشان می دهد که متنی که در فضای الکترونیکی نوشته شود در حکم نوشته است داده پیام نام می گیرد. امضای الکترونیکی نیز همانند امضای کاغذی از ارکان اصلی سند است و به سند اعتبار می بخشد و هویت پدید آورنده را تضمین می کند. سند الکترونیکی، طبق قانون تجارت الکترونیک دارای اعتبار سند است و وقتی دارای اعتبار قانونی باشد، می تواند به عنوان دلیل در نظام ادله اثبات دعوا مطرح گردد و در مقام دفاع یا اثبات، قابلیت استناد دارد.

□ جمالی و رزاقی (۱۳۹۴)، در مقاله «نقش و ارزش اسناد کتبی و الکترونیکی در نظام حقوقی ایران»، تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری؛ به بررسی اسناد به ویژه اسناد الکترونیکی در نظام ادله اثبات ایران با در نظر گرفتن قانون تجارت الکترونیکی پرداخته اند. نقش ارزش اثباتی و دلیل کارایی آن در ایجاد اطمینان نزد قاضی دادگاه است. در این پژوهش منظور از ارزش اثباتی موارد خاص می باشد که قانونگذار اثبات برخی دعاوی را فقط از طریق برخی دلایل امکان پذیر دانسته است که در مورد اسناد رسمی بوسیله سند

رسمی با تعریف قانونی در مورد سرقتی با پرداخت حق سرقتی و درج در قرارداد و ایجاد حق در مورد سهم الشرکه وجود ورقه سهام با لحاظ شرایط قانونی و نوع سهم می باشد. اسناد الکترونیکی موصوف به داده پیام مطمئن که در واقع سند رسمی تلقی و داده پیام عادی که سند عادی تلقی می شود.

پایان نامه ها:

■ شهسواری، علی (۱۳۹۴)، در کار خود با عنوان اعتبار ادله الکترونیکی اثبات دعوا در حقوق ایران و مقررات تجاری بین المللی، دانشگاه شهید باهنر کرمان؛ حقی که ادعا شود اما اثبات نشود، مانند حقی است که وجود ندارد. دلایل اثبات دعوا وسایلی هستند که در محکمه قابل استناد بوده و قادرند صحت ادعای مدعی را با رعایت شرایط قانونی اثبات کنند و به همین جهت باید از ویژگی های معینی هم چون امضا، اصالت، تمامیت و دقت برخوردار باشند. در عصر حاضر ظهور ابزارهای جدید اطلاعاتی و ارتباطی، روش هایی جدید را برای برقراری ارتباط و تولید و ذخیره اطلاعات به وجود آورده است؛ استفاده از این روش ها در روابط تجاری و روزمره مردم، موجب ایجاد نوعی از دلیل با ماهیتی متفاوت به نام دلیل الکترونیک شده است. با وجود آنکه ماهیت دلیل الکترونیک متفاوت از دلیل سنتی است اما می توان با بکارگیری روش های فنی، عناصری را که قانون برای اعتبار دلیل لازم می داند، در دلایل الکترونیکی تأمین کرد که در این پژوهش با استفاده از روش کتابخانه ای مورد بررسی قرار گرفته اند.

■ ستار زرکلام (۱۳۹۱)، در کار خود با نام حدود اعتبار اقسام مختلف اسناد الکترونیکی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی؛ تبیین مراتب ارزش اثباتی اسناد الکترونیکی و تعیین جایگاه آنها در نظام اثبات ادله دعوا جهت ایجاد بینش حقوقی روشنتر برای پژوهشگران و نیز یاری محاکم برای ایجاد رویه ای یکسان تر. اسناد الکترونیکی می تواند تمام کارکردهای اسناد سنتی را دارا بوده و برحسب مورد دارای ارزش اثباتی عادی، رسمی و یا در حکم سند رسمی بوده و همانند سایر دلایل از قابلیت پذیرش و استناد حقوقی برخوردار و در صورت تعارض با سایر دلایل می تواند به اعتبار میزان ارزش اثباتی خود، مقدم و مرجح باشد.